ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI VILNIUJE, POŽEMINĖS AUTOMOBILIŲ AIKŠTELĖS VIETOJE (GEDIMINO PR.)

Saulius SARCEVIČIUS

2002 m. projektuojamų požeminių aikštelių vietoje, Gedimino pr. ir Savivaldybės aikštės teritorijoje (dalis A), atliekant archeologinius tyrimus iš viso buvo ištirtas 787 m^2 dydžio plotas (plotai 1–8). Tyrimų metu nustatyta, kad archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis koncentravosi arčiau Vilniaus g. Šioje vietoje kultūrinio sluoksnio storis siekia 2–2,4 m, o ankstyvų perkasimų vietose – 3,5 m. Kultūrinis sluoksnis datuotinas XV–XX a. Nuo Vilniaus gatvės R kryptimi kultūrinis sluoksnis plonėja. Tai susiję su natūraliu reljefo kitimu. Nustatyta, kad statomų garažų A dalies centrinėje dalyje buvusi kalva, kuri dar XIX a. buvo nukasta (nuniveliuota) greičiausiai Gedimino pr. tiesimo metu. Todėl centrinėje, o ypač R dalyje archeologiškai vertingo sluoksnio neaptikta.

Tyrimų metu rasta XV–XIX a. datuotinų statinių fragmentų.

Plote 1 rasta XVI–XVII a. pirmąja puse datuotinos šildymo krosnies liekanos. Krosnies dydis – 5x2,7 m. Tyrimų metu ji buvo kruopščiai išrinkta. Ją demontuojant (vadovavo D. Strazdas) paaiškėjo, kad krosnis pergyveno tris statybos etapus, t. y. buvo naudojama gana ilgą laiką. Išnagrinėjus krosnies konstrukcinius elementus bei susipažinus su analogijomis, galima būtų manyti, kad aptikta krosnis greičiausiai buvo pritaikyta linams ar kitoms ūkinėms kultūroms džiovinti, galbūt salyklui gaminti. Planuojama ją atstatyti projektuojamame Tymo – amatininkų miestelio kvartale. Dar viena tokia šildymo krosnis buvo aptikta plote 6. Jos dydis – 4x1,2 m.

Plote 1, prie pat šildymo krosnies tyrimų metu surastos ankstesnio, XV–XVI a. pradžia datuotino greičiausiai medinio statinio pusrūsio liekanos. Išliko tik šio užpilto pusrūsio akmenimis grįstų grindų fragmentai. Pusrūsio plotis – 2,6 m, ilgis nenustatytas. Statinys kaip ir šildymo krosnis buvo orientuotas P–Š kryptimi, t. y. lygiagrečiai Vilniaus gatvei.

XVI a. datuotino pusrūsio liekanos atsidengė plote 8. Jos yra 4,3x3,2 m dydžio, orientuotos R–V kryptimi. Grindys išklotos akmenimis. Sienos greičiausiai buvo medinės.

XVI–XVII a. statinio rūsio liekanos aptiktos plote 7. Grindys taip pat buvo išgrįstos akmenimis. Išliko ir moliu rištų sienų fragmentai. Akmenimis grįsto rūsio dydis – 3,6x3,4 m. Tyrimų metu paaiškėjo, kad šis rūsys buvo ne vienintelis čia tuo laiku stovėjusiame pastate. Jo tąsa (neišlikusi) buvo ryški P kryptimi, pastatas stovėjo lygiagrečiai Vilniaus gatvei.

Plote 6 aptikti statinio, datuotino XVIII a. antrąja – XIX a. pirmąja pusėmis, mūriniai pamatai. Pastatas pažymėtas 1808 m. Vilniaus plane, nugriautas tiesiant Gedimino pr. Statinio plotis – apie 6 m, ilgis neaiškus. Tačiau pagal kitus šalutinius duomenis galima manyti, kad jo ilgis buvo apie 18 m. To paties pastato seniausioji dalis atsidengė plote 8. Jau minėtame 1808 m. plane šis statinys prijungtas prie aukščiau aprašytojo ir įgavęs L formos planą. Šio nedidelio, 3x4,8 m dydžio, statinio išlikę pamatėliai buvo išmūryti plytomis, ant daugelio kurių matomi įspausti žymenys bei skaičiai. Tai gana unikalus radinys. Šios ply-

tos čia buvo įmūrytos išardžius kitą pastatą, t. y. jos buvo antrinio panaudojimo.

Tyrimų metu fiksuotų pjūvių stratigrafinė analizė parodė, kad intensyviausia ūkinė veikla aptariamoje teritorijoje atspindi XVI a. antrosios – XVII a. pirmosios pusės laikotarpį. Tai sietina su šalia esančiu Vilniaus keliu, kuris nuo XVI a. pradžios sujungė Žaliąjį tiltą su Vilniaus miesto vartais. Didesnė dalis radinių sietini būtent su šiuo laikotarpiu. Aptikta tam laikotarpiui būdinga masinė keramika: puodai, dubenys, kokliai, lėkštės, keptuvės, taupyklės, gertuvės, ąsočiai ir pan. Pagal šių radinių koncentraciją galima daryti išvadą, kad tuo metu intensyvesnė ūkinė veikla vyko šalia Vilniaus gatvės statomuose pastatuose bei šalia jų. Toliau nuo Vilniaus g., sklypų gilumoje šio laikotarpio kultūrinis sluoksnis smarkiai persimaišęs su vėlesniais (ypač XIX a.). Be to, jis ne toks ryškus. Tai leistų manyti, kad sklypų gilumoje esanti žemė buvo paliekama daržams arba sodams. Besiformuojančių sklypų pakraščiuose buvo kasamos ūkinės duobės. Viena tokia aptikta plote 3. Ji datuotina XVI a. antraja puse.

Iš įdomesnių ir retesnių radinių paminėtini XV a. datuotini virtuviniai puodai su žymėmis ant dugnų. Iš viso rasti keturi tokie puodų dugneliai. Du puodus pavyko visiškai arba dalinai restauruoti. Pagal įspaudą dugne galima daryti išvadą, kad šiuos puodus žiedė tas pats puodžius.

ARCHAEOLOGICAL EXPLORATIONS IN THE UNDERGROUND PARKING LOT (GEDIMINO AVENUE) IN VILNIUS

In 2002 in the place where the underground parking lot was projected, in the Gedimino avenue, and in the territory of the Municipality Square, the area of 787 m^2 was explored. During the explorations fragments of buildings dated to the 15th–19th centuries and pottery dated to the same period were detected.

BIRŽŲ SENOJO MIESTO VIETOS, PIRTIES G. NR. 3, TYRINĖJIMAI

Roma SONGAILAITĖ

2002 m. rugsėjo mėn. Biržų senojo miesto vietoje (A 518), Pirties g. Nr. 3, buvo vykdomi žemės kasimo darbai, siekiant prijungti gyvenamąjį namą prie miesto buitinių nuotėkų kanalizacijos, t. y. prie esamo 3 kanalizacijos šulinio, kuris yra prie gyvenamo namo Žemaitės g. Nr. 14. Per šiuos du sklypus buvo kasama apie 38 m ilgio, 0,5 m pločio ir 2 m gylio trasa bei du 1x1 m šuliniai. Bendras plotas – apie 21 m^2.

1994 m. Žemaitės gatve vedant miesto dujotiekį, buvo vykdomi archeologiniai žvalgomieji tyrimai. Iki 2002 m. šiuose sklypuose archeologiniai tyrimai nebuvo atlikti, todėl nebuvo žinomas kultūrinio sluoksnio storis. XVII a. pradžios T. Makovskio graviūroje pažymėta palei Apaščios upę ėjusi miesto gynybinė siena, o minėti sklypai patenka į senojo miesto teritoriją. Numatomos trasos vietoje buvo iškasti 3 1x1 m šurfai.

2002 m. rugsėjo mėn. vykdant archeologinius žvalgomuosius tyrimus Biržų senojo miesto vietoje (A 518), sklypuose Žemaitės g. Nr. 14 ir Pirties g. Nr. 3 nustatyta: